

**ROSA MARI ARTZA AZUETA langile ohiaren
hilberri txostena
(1946-2001)**

Bilbo, 2001-IV-27

1946.eko abuztuaren 30ean jaio zen Iurretako Arriandi auzoan.

Ikasketak: 1952tik 60rarte Amezketako auzo eskoletan, alegia, Iurretako bi kofradia edo auzoen artean dauden Bizkaiko Diputazioarenak izandako eskola ohietan egin zituen lehen ikasketak. Bi geletan zeuden, nesken maistra Maria Teresa Lizarribar, donostiarra, eta, mutilena, Antonia Egibar, andoindarra, zirelarik.

1960an, 14 urterekin “Celulosas del Nervión” Arriandiko paper fabrikan hasi zen lanean, zakuak josteko makinan, hain zuzen. Lanetik aparte hasi zen papelerako bertako maistrarekin batxillerra ikasten eta gero, monjen ikastetxean, mekanografia eta beste. Hori guztia eta baserriko lan bat edo beste ere egin behar izaten zuen.

1964an sartu zen Baserri Gaztedin geroago Herri Gaztedi deitu zen elizaren mugimenduan. Bizkaiko liberada gisa, Mari Karmen Ibarra dimoztarraren ondoren. Unc berean, Gipuzkoan, Mari Karmen Garmendia zen ardura berbera zeukana eta Iparraldean, “aumonier”, geroago euskaltzain oso izango zen Jean Hiriart-Urruti, hain zuzen.

1970ean Euskaltzaindian idazkaririk gabe gelditu nintzen, nire aurreko idazkariorde izan zen Alfonso Irigoienek idazkaria, Begoña Zelaia, errigoitiarra, Telefónica-ra, soldata hobeagoarekin, alde egin zidalako. Egun erdiz hartu nuen lanerako Rosa Mari, beste egun erdiz Apezpikutegetiko Alameda Mazarredoko bulegoetan, bere lanarekin kidekatuz.

Esan behar dut Herri Gaztedikoa zuzenean ez banintzen ere, hitzaldi, batzar eta beste ekintza askotan partaide edo laguntzaile nintzela, hala nola, “Herri Ekintza” deitzen zen lanetan. Hor ezagutu nituen, Mari Karmen biak, Ibarra eta Garmendia eta Rosa Mari Artza gerotxoago, baina ia une beretik, zeren eta eskualde berekoak baikin. Hainbat hitzaldi eta bileretan partaide izan ginen aipatutako hirurok, gehi Felix Azpiroz, Mari Karmen Garmendiaren senarra, Jose Julian Mendiola eta beste asko, Bizkaia eta Gipuzkoakoetakoak, batez ere. Bileren oroimen batzuk oraindik gogoan dauzkat, hala nola, Markina-Xemeingo parrokiaren egindakoak, 1967ko referenduari buruzko hausnarketa prestatzeko.

Zenbait urtetan Rosa Mari Artza izan nuen, Erribera kaleko egoitza zaharrean, laguntzaile bakarra, bigarrena, Maria Pilar Lasarte, Donostiako ordezkaritzan aritzen baitzen. Hirurok ginen Euskaltzaindiaren plantilla osoa, orduak kontatu gabe, lan egiteko soldata gutxirekin eta atzerakizunekin kobratzeko. Berdin lagundu behar izaten zidan

mekanografia lanetan, *Euskera*, Arantzazutik Villasantek frogak korregituta, Bilboko inprentara eramaten eta kontularitzan laguntzen, zehatz eginda, Eusebio Erkiaga diruzainari xehetasunak “Banco Vizcaya”ko bere bulegora eramaten eta abar. Gaurko perspektibatik eta erakundetzetik nekez asma dezake belaunaldi berriko batek urte haietako egoera latza nolakoa zen.

Herri Gaztediren inguran polizia, txapel oker eta beste ibiltzen baitziren. Erribera kaletik ere, ez urrun, inoiz, Rosa Marik eta biok, etxe barrura, ziurtagiri faltsuak eskatzera ere etorri baitzitzaizkigun edo galdera maltzurak egitera. Horretarako bazeukan aparteko usaina.

Egoera frankismoaren amaieran aldatzen hasi zelarik, langile berriak sartu ziren, Euskaltzaindian, hala nola, Juanjo Zearreta, Rikardo Badiola eta Nere Altuna. Gero-txoago, Bego Amundarain, Lutxi Alberdi, Jose Antonio Arana eta Josune Olabarria.

1976-77an, Erribera kaleko egoitza zaharrean, Jose Antonio Arana eta Nere Altuna lehendabizi, geroago, Josune Olabarria, Azkue Biblioteka atontzen hasi ziren eta besteok, Bizkaiko Diputazioak utzitako Arbietoko kaleko bulego zaharretara pasatu ginen. Orduan hasi zen Rosa Mari Artza, gaixoaldia iritsi arte, bere lan propioan. Iralabarriko, frantziskotarretatik hurbil, lonja bat alokatu eta Euskaltzaindiaren liburu banaketa eta salmentaz aritu zen. Horretan espezializatu zen, lan hau oso zehatz eramanda, bazekien argialetxe, banatzaile eta liburu dendariekin harremanak izaten. Baita ere erakusketa eta bestetara joaten ere. Esan behar da Parisko “Expolangues”

Jaurilaritzaren eta Nafarroako Gobernuaren laguntzarekin, Euskaltzaindiak berak antolatzen zuela gobernuek baino lehenago. Bertara Jose Antonio Arana Martija, Martin Ugalde, Eduarne Basoa, bera eta ni joan ginen. Baita ere Madril eta Barcelonako “Liber”etara, Xabier Gereño, Rikardo Badiola, Juanjo Zearreta eta beste batzurekin. Horietan beti ikasten zela zerbait, esaten zidan. Euskaltzaindiaren Jardunaldi eta Biltzarretan bere lanpostua betetzen saiatzen zen.

Bere euskalgintzan edo herri ekintzetan ez zen mugatu Herri Gaztedi eta geroago Euskaltzaindiarekin, zeren eta Durangoko Merindadeko Adiskideen Gerediaga Elkarte baskide izan baitzen eta 2-3 urtetan, zuzendaritzakide eta Iurretako ordezkari. Elkarte horretan lan ugarietan partaide izan zen, ez bakarrik Liburu Azokan, baita ere eskualdetako herrietan zehar egindako lan askotan, Kirikiño Sailean, ikastola koordinaketa eta abarretan Iurreta bere herriko ordezkarietakoak barne, hirigintza, kofradia, basoen erreklamazio eta antzerakoetan.

1995.eko abenduaren 29an, Euskaltzaindian lanean 25 urteak bete zituenean, Jean Haritschelhar euskaltzainburuak eman zion, Erakundearen zilarrezko domina, egoitza honetan egindako bilkura batean. Bestalde, langileok, usterik gabe, berak ez zekiela, omenaldi-bazkari bat eskaini genion Mañarian, hil bereko 15ean. Hunkigarria izan zen.

Euskeraz idatzitako bere produkzioa aipatu nahi nuke, oparoa izan ez bazen ere, izenordez, klandestinoak barne. Herri Gaztediko aldizkari, Gerediaga eta bestetik barraiatuak direnak. Biltzea interesgarri izango litzateke. Azken baten, nik prentsari adierazi bezala, Rosa Mari Artza Euskaltzaindiarentzat langile leiala izatetik aparte, euskalgintzak eman dituen “soldadu ez ezagun” horietako militante bat izan baitzen.

Har bezate, Josean Garaita haren senar eta nire euskal ikasle izandakoak, haren seme-alaba Araitz eta Urtzik eta neba-arrebak, nire eskerrik beroena. Jakinik, ez direla nireak bakarrik, haren lankide guztienak eta Erakunde osoarenak.

Gure Rosa Mari 2001.eko otsailaren 25ean hil zitzaigun Deustun.

Jose Luis Lizundia, idazkariorde-kudeatzailea